

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

vers. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

enim ieiunatuſ Dominus prædixit, abla o ſponſo,
idque ad eum modum quo ex præceptoris præſcripto
diſcipuli Ioannis ieiunabant, ita diſcipuli Chriſti lege
Chriſtiana ieiunaturi erant, quæ etiam quadrageſi-
mam continet, vti et ex Patribus docui.

§. 5. Nec ieiunium humano more, ut par erat, si homines ad imitationem prouocare vellet: sed magis exemplum designat, quo in sui potius admirationem omnes rapiat, quam ad emulandi studium omnes excitet.

Christus vt homo Deus, nos vt homines imitetur.

Respondet. Christum imitari vt hominem Deum, nos vt homines. Non ad equalitatem, sed aliquam similitudinem. Eadem in via fidei magno intervallo. Omnis in ratio ad coeleste exemplar est vmbra quadam. F. delium caritas, prudentia, castitas, fortitudo, illis ipsis redemptoris virtutibus collata, longius ab eorum perfectione abest, quam abstinentia vnus d. ei, a ieiunio quadraginta dierum & noctium. Hic quoque Tofianus infurgit, nec praeire eius verbum, & nos ea conari, quae plane sunt inimitabilia. Nec igitur eius imitanda Christi mansuetudo, modesta, perfectio. Omnis enim creatura inimitabilis est perfectio creatoris. Iam oimitem illam decidit Nazianz. orat. 40. de Baptismo

CHRISTIANUS (ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ) ΜΙΚΡΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΕΧΕΙΣ, ΗΜΕΙΣ ΤΩΣΤΕΣ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ ΕΝ, Ε ΜΙΚΡΟΝ Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΤΩΝ ΚΑΘΩΣ ΤΟ ΔΕΙΞΕΤΑΙ. i. Christus paulo ante temptationem ieiunauit: nos ante Pascha: ieiunium vnum idemque est; at virtutum temporis non parua est differentia. Et paulo post: ΧΡΗΣΤΟΣ ΕΝ ΤΩ ΨΥΧΕΙ ΤΟΤΕ ΑΓΩΓΕΝ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΕΙΝ: Iesus id est, Christus in illa die quadraginta dies a cibo abstinuit; vt patet Deus; nos autem ad virum nostrum modulum ieiunium attemptamus, &c. Imitatio igitur ieiunii non eo tendit, vt pares Christo simus, quod esset stolidae arrogantiae, sed vt conformes si iō Dei, castigantes corpus nostrum, & desideria carnis extinguentes.

Sequitur Christum nostro more, vt iunio egen-
tes, cum ille non egeat, nec suo, nec nostro: legem
etiam Christi in carmine de silentio idem Nazianze-
nus agnoscit.

Ἡμεῖς σάρκα ἐδεσμεν, καὶ ἐξ ἐμῶν ἑαυτοῖς πατήρα
 μυστὴν ἄγων ἵστην, ὡς καὶ ἰσχυρὸς βίωται
 Ἡμεῖς πεπαισθημένοι, νόμοις χειρὶ βασιλῆος,
 εὐτε καὶ πατρὶς νόμος σώμασιν ἐστί· ἀλλ' οὐκ.

Quando carnem vixi, mysticam victimam eis qua sunt secundum humanitatem passionibus Dei ferens, vt mundo moriar quadraginta diebus legibus Christi Domini, mox mundatus corporibus medicina venit.

§.6. Denique non alia est istius ieiunii ratio, quam eius quo defunctus erat Moses, quum legem emanu Domini accepisset. Nam quum illud in Mose dictum esset miraculum ad stabilendam legis auctoritatem, non debuit in Christo praetermitti: ne Legi Euar- gelium cedere videretur. Atqui ab eo tempore nemini vaquam venit in mentem, praetextu ieiuniationis Mo- sis, talem ieiunii formam in populo Israelitico erige- re. Nec vllus ex sanctis Prophetis & Patribus id se- quutus est, cum tamen ad omnes pias exercitationes laetis animi ac zeli haberent.

Respondeo. Hominis aut imperiti, aut maleuoli
esse hoc argumentum. Quis enim id confique indi-
cet. *Mosis in monte ieiunantis exemplum nō est secutus Israel,*
ne ergo nos Christus sequi oportet? An igitur nos nulla in re
se qui Christum possumus, nisi in qua Syragoga secu-
ta est Moysen? an Moysis facta & Israelitarum; Ecclesiar,
& Chr sto leges præscribunt? Moysen in domo Dei ser-
uus erat, Christus filius, consueto in signa, a serui
non gerunt, sed imperatoris; imperato enim sequimur
miles, cuius mandatum tradit tota uerus Ecclesia,
consensu sua ieiunia non in posuit Iherusalem. Chri-
stus quadraginta dierum ieiunium consecrauit.

§. 7. Diuersitas ieiunii fuit, inquit Calvinus, non

ergo ab Apollolis, aut Christo: quin ipsum audire
præstat: *Quoniam in modo ieiunii mira tunc erat diversitas, ut refert Casiodorus ex Socrate hystoria sua libro nono. Romani enim, inquit, non nisi tres habebant septimanas: sed illis continuo erat ieiunium excepto die Dominico, & Sabbatho. Illyrici & Græci sex: alii septem: sed ieiunium per intervalla. Nec minus in ciborum discrimine dissidebant, alii non nisi pane & aqua vivebantur, alii addebant olea & piscibus alii, & polatilibus non abhorrebant: alii nullum habebant in cibus discrimen. Huius erroria differentia meminit Augustinus postérieure epistola ad Lannarium.*

Respondit diuersitati in quadragesimæ ostendere, vere eam fuisse obseruatam. Augustin. Epist. 86. ad Casilianum. I. iusiorum esse in Ecclesia varietatem, quia non inuenimus certis diebus ieiunia precepta, addit vero, In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, nos populi Dei, vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Epist. 115. Quadragesima sane inquit ieiuniorum habet auctoritatem. In diebus aliqua est et nunc varietas, atque etiam ciborum delectus. In illud Augustini seruatum Ep. 86 ab Ambrosio sumptum: Ad quamcumque Ecclesiam veneritis, eius morem seruate, si pati scandalum non vultis, aut facere. Ita & Epiph. hu. us varietatis meminit in compendiariorum doctrina. Porro quadragesimam anteprem dies sancti Paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia, in ieiuniis perseuerans, Dominicus vero omnino non, neque in ipsa quadragesima. Ceterum per sex dies ipsius Paschatis, omnes populi in siccorum esu perseuerant, pane inquam, & sale. & aqua tunc rientes ad vesperam. Sed & pictatis studiosi duplas & tripas, ac quadruplas transmittunt, & aliqui totam hebdomadam, vsque ad gallinulum Dominice illucescentis, vigiliis autem agunt per sex.

Magnam diversitatem requirunt, regionum, ciborumque diversæ vires, hominumque ætates, consuetudinesque erant & quædam quorundam consuetudines non bonæ, eorum qui partem aliquam quadragesimæ ieiunabant, aliam minime. Quid in iusta aliqua lege soluti, alii lege prævaricantes. Ch. yf. hom. 16. ὅτι ἀπὸ τῶν ἐπολιτῶν τῶν παλαιῶν, ποταὶς ἔλασος ἐξεδωμάς ἐκίνησεν, ὅτι ἀπὸ τῶν υἱῶν, ὅτι ἀπὸ τῶν δούλων δὲ οἱ παλαιῶν, ὅτι οἱ ποταὶς ἐκίνησεν ἐξεδωμάς. Cæptuendo omnibus estrogare per quadragesimā, quot quisq; septimanas ieiunavit, & audire licet hos quidem duas, illos tres, alios vero omnes.

Faciebat hoc humana infirmitas sibi indulgens:
quales illi, qui apud eundem Chrysostom. hom. 18. de
ieiunio, fere finito gaudentes ita loquuntur. *ἐκνήστε-
μεν, ἐκνήστεμεν, ἔδωκεν ἡμεῖς τῆς νουθεσίας τοῦ ἡμεῖς.* Vici-
mus, superamus, ieiunii didimus abstinentiam est.

§. 8. *Secuta sunt, ait Caluinus, deinde deteriora et tempora, et ad propositum vulgi studium accessit Episcoporum tum inscitia, et ruditas, tum libido dominantium, et tyrannicus rigor. Latere sunt impie leges, quae conscientias extitabilibus vinculis stringunt. Interdictus carnum usus, quasi hominem contaminaret. Adiecta sacilege opinionis aliae super alias, donec in profundum omnium errorum venum esset.*

Respondeo. Quædā ex hisce per calumniam nobis imponi, quædam esse primatorum errata. Hæc corrigere ad pastores pertinet, illæ mihi refutandæ sunt.

Calumniam est Episcoporum tyrannide latas de ieiunio leges, nisi Apolos, Martyres, sanctissimosque viros tyrannidis accusare libeat, quemadmodum frantizos quiddam hæreticos Baptizant. Vnde nunc Ignatius, Irenæus, Athanasius, Concilium Nicenum, Basilus, Nazianzenus, Hieronymus, Augustinus, alii tyrannidis, & iniquæ dominationis accusant, quos Ecclesiæ vt Patres, venerat sunt? Non esse tyrannidem Episcoporum vel inde liquet, quod antiquissimorum ieiunia severiore disciplina servata sunt, atque in moribus sententiæ, & caritate, tractatum in abstinentia ieiuniorum nihil laxatum est; donec omnia hæretici dolo cito. Quis Auctoriosus tyrannidis arguet Sem. 2. dicentem.

4072

Episcopi de
ieiunio re-
miserunt,
potius qua
strinxerunt.

Non enim fratres, leue peccatum est, fidelibus indicam Qua-
dragesimam a Domino, non ieiunare, & ieiunia, consecrata
uentris voracitate dissolvere. Scriptum est, Qui dicit se in Chri-
sto manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Si vis
ergo Christianus esse, debes quod Christus, facere. Ille qui pec-
catum non habebat, Quadragesimam ieiunauit, tu non vis
Quadragesimam ieiunare, qui peccas? Ille, inquam, peccatum
non habebat, sed pro hostis ieiunauit peccatis. Qualis ergo a-
pud conscientiam ipsam Christianus es, cum Christo pro te efu-
riente tu pranderis? Cum Salvatore pro te ieiunante tu reficeris?
Non igitur, sicut dixi, leue peccatum est, indictum violare iei-
unium.

Et Sermone 36. Deuotionem sanctae Quadragesimae pra-
dicantes, sacrarum literarum exempla protulimus, quibus ap-
probaremus hunc quadragenarium numerum non esse ab ho-
minibus constitutum sed diuinitus consecratum: nec terrena
cogitatione inuentum, sed celestis maiestate praeceptum. Ille
igitur non humanae libertatis, aut electionis, sed diui-
nae praeceptionis esse obseruantiam ieiunii quadrage-
simalis, consentiente tota illa Ecclesia iudicauit.

At Sermone 23. demonstrat crimen esse violare
quad. agesimam. Vna ostendens nobis ita nos hunc numerum
quidem iei- integrum ieiunare debere, vt quia totam Quadragesimam
iunii dies completi non possumus solido & vno ieiunio, vel quotidianis
omitenda. eandem sine intermissione ieiunare celebremus, vt si quisquam
vnam diem abstinentendo praetermiserit, totam Quadragesimam
violari & propter modici temporis cibum magni fructum la-
boris amiserit.

Non ergo libidine dominandi, sed conscientia, a-
more disciplinae ieiunia Episcopi & seruauerunt, & aliis
praedicauerunt.

At interdictus carnis usus, quasi hominem contaminaret.
Cibus non Agnosco Iouinianum nouum, & veterem calumnia-
torem, cui iam olim respondit pro nobis Augustinus
Serm. 65. de tempore. Cessent lauacra, vina, vel carnes,
non quod Dei creaturam iudicemus esse damnandam, sed qui
toto anno nobis viximus, saltem vel paucos dies viuamus Do-
mino. Et l. 30. contra Faustum Manich. c. 5. Christiani
non heretici, edomandi corporis causa, propter animam ab ir-
rationalibus motibus amplius humiliandam, non quod illa esse
immunda credant, non solum a carnibus verum a quibusdam
etiam terra fructibus abstinent: vel semper sicut pauci: vel cer-
tis diebus atque temporibus, sicut per Quadragesimam fere om-
nes, quanto magis quisque vel minus seu voluerit, seu potue-
rit. Ex quo apparet, a delicatissimis, & succulentis fru-
ctibus quosdam in Africa abstinaisse.

Lauticia, S. 9. Pergit Caluinus: [Ac ne quid prauitatis omit-
rum ac- teretur ineptissimo abstinentiae praetextu cum Deo lu-
cusatio. dere ceperunt. Nam in exquisitissimis quibusque de-
litiis laus ieiunii quaeritur. nulla tunc lautitia suffi-
ciunt, nunquam maior ciborum vel copia vel varietas
vel suauitas. In tali actam splendido apparatu putant
se rite seruire Deo. Taceo quod nunquam saeculis se
ingurgitant, qui volunt habere sanctissimi. In summa,
his summus est Dei cultus a carnibus abstinere, & illis
exceptis affluere omni genere lautitiarum. Rursum
haec vltima est impietas, & vix morte expiabilis, si quis
in nimium latidi aut rancidae carnis cum pane cibario
gustauerit. Narrat Hieronymus iam suo saeculo quos-
dam extitisse, qui talibus ineptiis cum Deo luderent:
qui ne oleo vescerentur cibos delicatissimos vndique
aduelli sibi curabant: imo vt naturae vim inferrent, ab
aqua potu abstinebant. sed suaves fortitunculas fieri
sibi curabant, quas non ex calice hauriebant, sed
concha. Quod vitium tunc in paucis erat, hodie vul-
gare est inter omnes diuites: vt scilicet non alto fine
ieiunent, nisi vt lautius n' tidiusque epulentur. Sed
nolo multum verborum profundere in re non adeo
dubia. Hoc tantum dico, cum in ieiunantiis tum in om-
nibus aliis disciplinae partibus adeo nihil recti, nihil
synceri, nihil bene compositi, ac ordinati habere Pa-

Calu-
mia.

pistas, vt superbiendi occasionem vllam habeant, &
quasi aliquid reliquum sit apud illos laude dignum.]

Respondeo. Abusum lautitiarum, qui in diuitibus
est, omni nos tempore damnare. Si quis laudem iei-
unii ex abstinentia, austeritateque victu quaerit, iam mer-
cedem suam recepit; si ex lautis epulis, penam sibi
geminat, dum eodem facto & gulosus est, & hypocri-
ta. Si quis ieiunat, vt epuletur, non Domino, sed sibi
ieiunat: portabitque ille, quisquis est, iudicium suum.
Sobrietatem moderate conuiuantium non infamant
eae luxuriantium, quanto ergo minus efurient iei-
unantium? Nec ideo tollenda ieiunia; quia illorum
occasione diuites aliqui ad crapulam abutuntur; nec
enim virtutes deferere iustus debet, quia eadem simu-
lant iniusti. Multi diuitum sunt, qui graui ieiunio, vi-
gilia, cilicio corpora castigant, quos imitari praestat,
quam ex aliorum abusu ieiuniorum memoriam ab
Ecclesia tollere.

Neque summum Dei cultum esse dicimus carni-
bus abstinere, nec vllam impietatem fultum ran-
cidae gustasse carnis. Hoc quisquis nobis imponit, de
sua causa desperauit, quam non nisi mendacio defen-
di posse agnoscit. Cedo vnum ex omnibus rerum Ec-
clesiasticarum tractatoribus, qui ista doceat: si nullum
dare potest, reforbendum est mendacium, quo apud
impios nos iniudiosissime traducunt. Nec ad li-
bros modo appello. Ex tot Catholicis doctis, indo-
ctis, addo etiam improbis, vel vnum producant, qui
hanc se fidem didiciisse fateatur.

S. 10. Bullingerus in hunc locum sicut & Aretius
imitationem Christi valde oppugnant. [Stultum est, ieiunium
inquit Aretius, id affectare quod ferre non possis, ad
quod vocatus non sis, impium vero simulanter, & hy-
pocritice id vt histrio quispiam ex triuio, imitari; quid
enim ieiunium nostrum cum hoc Christi habet simile
nisi histronicum? prandemus vt cena locum non re-
ponat: piscibus instruimus mensas, vt ne Apicius quis-
piam desideret carnes.]

Et Bulling. [Quod si responderitis praetulisse nobis
dominum continentiae abstinentiae & sobrietatis
exemplum, perperat responsio; nam verum dicitis:
at sobrietatem oportet nos praestare, non quadraginta
duntaxat dies, sed per omnem vitam nostram atque
singula vitae nostrae momenta. Et hic velle omnibus
regionibus & hominibus eandem ieiunii, id est, sob-
rietatis in ciborum & de statis temporibus praescribant
praescribere, est prorsus desipere. Nam pro ratione cer-
li diuersissime affecta sunt corpora hominum, & idem
cibus diuersae complexionis homines non ad eandem
incendit studia. Pissimum ergo, commodissimum
vtilissimumque fuerit Ecclesiae, si omnes vbique do-
ceant sobrietatem & abstinentiam, leges autem de ci-
borum delectu, & de statis temporibus praescribant
nullas, sed liberum cuique regioni ac homini permit-
tant abstinere ab illis maxime, a quibus ipse sibi peri-
culum integritati suae imminere sentit, & eo praesertim
tempore quo maxime infollet caro.]

Respondeo de imitatione iam supra dictum esse
satis. Quod de ciborum delectu, hora conandi di-
cit, id confirmat; quod ante ostendi, esse in modico
ieiunii diuersitatem: de qua tam en recte Hieron. 24. i. 23. Diuersitas
Quarta res vestrae non oporiet res vestras vbi vbi. Dis-
sonantia ieiunii fidei concordiam coagmentat, commendat. est sibi
Quo in genere totum seruatur, vt qui ieiunare non pra-
ualet, sibi solum, aut si est alius infirmus cum ipso, in domo sua
preparet, quod accipiat, & illos, qui ieiunare prauales, non
inuenit, vt Augustin. Serm. 62. de temp.

S. 11. Bullingerus de varietate perorger, vt ex va-
rio liberum, ex libero symposium faciat. [Quo acce-
dit, inquit, quod praesentium patrum saeculo tempora
Apostolorum mox insecuro, nullas certas de ieiunio
leges

leges latas esse constat. Nam Irenæus apud Eusebium in Ecclesiast. histor. lib. 5. cap. 24. Non solum, inquit, de die Paschæ agitur controuersia, sed & de ipsa specie ieiuniorum. Quidam enim putant vno tantum die obseruari debere ieiunium, alii duobus, alii vero pluribus, nonnulli etiam 40. ita vt horas diurnas nocturnasq; computantes statuunt. Et quæ sequuntur. Scripsit autem hæc Irenæus anno a natiuitate Domini 199. sicut indicat Eusebius in Chronicis. Porro eandem diuersitatem dierum ieiunii durauisse in ecclesia adhuc Theodosii iunioris Imperio, qui Constantino poli mortuus legitur anno Domini 453. testis est Socrates Constantinopolitanus historicus Ecclesiasticarum rerum Græcus, qui delectum quoque ciborum in ieiunando vt dierum disparum prorsus extitisse hisce verbis testatur: Sed etiam ciborum abstinentiam non similem habent, nam alii omnino ab animatis abstinent, alii ex animantibus pisces solummodo comedunt, quidam cum piscibus vescuntur & volatilibus, dicentes hæc secundo Mosen ex aqua habere substantiam. Alii vero etiam caulibus & ouis abstinere noscuntur, quidam siccum tantummodo pane vescuntur. Alii neque hoc. Alii vsque ad nonam ieiunantes horam, sine discretionem ciborum reficiuntur: & innumeræ consuetudines apud diuersos inueniuntur. Hæc legere est apud Epiphanium suæ in Tripart. historie libro 9. cap. 38. Atque idem ille Socrates suam eleganter quidem & piam super hæc diuersitate sententiam subiiciens dicit, Et quia lectio nulla de hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos hoc singulorum reliquisse sententia, vt vnusquisque operetur non timore aut necessitate quod bonum est. Hæc Socrates. Proinde peccarunt in libertatem Christianam, quicunque tandem præceperunt & certis legibus circumscripterunt ieiunia Christianorum, quæ omnino debent esse libera non tamen licentiosa. Apollonius quidam scriptor vetustus & ecclesiasticus, in Montanum hæreticum scribens, Hic est, inquit, qui docuit nuptias solui, & qui ieiuniorum leges primus imposuit. Author Eusebius Ecclesiast. historie lib. 5. cap. 18. Vetustas itaq; voluit libera esse Ecclesiæ ieiunia. Eandem libertatem defendendæ redactam quicunque fuerint fideles Ecclesiæ ministri, reducere conabuntur vbi libertas illa legibus oppressa iacet.]

Respondet. Id conatum olim Aerium & Iouinianum, vt l. beta, vel nulla essent ieiunia. Aerium sic loquentem Epiph. hæret. 75. inducit. Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum. Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidii & matricidii, & reliquis. Si vero omnino volo ieiunare, qualemcumque eligam diem a me ipso, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud ipsos studium est, vt potius in die Dominica ieiunent, quarta vero & prosabbato edant. Sæpe vero etiam quartate ieiunant, non ex statuto, sed ex propria, vt inquit, voluntate. In diebus autem Paschatis quando apud nos sunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigilie, ac ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi a summo mane obsonantur, carneque ac vino venas suas explentes caccinantur, ridentes ac subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perscunt.

Eum Epiphanius refutat ex Apostolica institutione. Augustinus hæret. 82. Iouinianum eadem de causa damnat. Et Sermone 62. hortatur ad ieiunium tantquam iustum. Rogo vos, fratres charissimi, & admotheo, vt in isto legitimo ac sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prædare presumat, nisi forte quem ieiunare infirmitas non permittit, quia alii diebus ieiunare, remedium est, aut præmium: in Quadragesima non ieiunare, peccatum est. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: in Quadragesima qui non ieiunat, sentiet penam:

Irenæus igitur non de dierum omnium, sed de con-

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

tinuatione ieiunii loquitur. Quidam existimant vnum diem oportere se ieiunare, quidam duas, quidam plures, quidam quadragesima horis diurnis & nocturnis metiuntur suum diem. Et nunc quoque manet similis discrepantia, quidam hora vndecima cœnant, vesperi abstinent, alii in vespertum ieiunia producunt.

Alia varietas ex eo fuit, quod Græci quinquagesimam, latini quadragesimam ieiunarent. Græci enim die Sabbati non ieiunabant, ideo vnam septimanam compensando ieiunio addebant. Sic intellig. Cass. coll. 21. c. 27. Amb. Serm. 34. Eodem modo Basiliius dicit, *quinque dies ieiunandum*; scilicet in hebdomade quadragesimæ, quia Græci die Sabbati non ieiunabant.

Ad Socratem quod attinet, Bellarm. lib. 2. de bonis oper. cap. 15. & Baron. T. 2. anno 75. fraudis eum accusant, Nouatianus enim & Aerianus, ieiunii osor de Romana Ecclesia falsa scripsit: quod constat testimonio aliorum scriptorum, vt Cassiani, Leonis, aliorum. Bellarminus tamen corruptum codicem arbitrat.

§. 11. Alia, quæ adfert Caluinus, cæterique etiam, plus vanitatis habent. *Christum ieiunasse, non vt documentum temperantia daret, sed vt plus auctoritatis haberet*; ita Calu. hoc loco. *Scindi Evangelium, quia eius sigillum sit ieiunium.*

Respondeo. Christi ieiunii varias causas adferri. In Christi vnam esse, vt nobis non modo sobrietatis, quæ omnibus hominibus semper tenenda est, sed etiam laboriosæ abstinentiæ documentum traderet. Quamuis enim non probem eorum opinionem, qui quadragesimæ dies esurisse existimant, vt Caietanus docet; fuit tamen ipsum ieiunium abstinentiæ exemplum. Christus enim fame diuinitus sopita, edendi se voluptate priuauit, quam cibus allaturus erat. Pars autem est temperantiæ, sponte se voluptate priuare. Deinde ante tentationem esuriit, & laborem ieiunii fortiter tulit. Non enim continuo comedit, sed tentatori obstitit, & in pinnaculo templi, & monte de illo triumphauit. Grauiusam vero famem fuisse facili argumento doceo. Diabolus enim extrema illius remedia proposuit, vt lapides in panem conuerteret: atque vt Christi consensu docent Caluiniani, fidem eius oppugnaret, *mes non ciuitate se a Deo desertum fame moriturum Christus merito sedata tueret.* Hæc autem tentatio efficax non erat, si mediocris erat esurie molestia, facile enim itinere aliquot horarum in cultiorem deserti partem proficisci potuisset, cum solitudines illæ in Iudæa minime spaciosæ sint, & cultis oppidis hinc inde non infrequentes. Magnam igitur famem ferendo, quæ ad desperationis occasionem Satan utebatur, ieiunare nos docuit.

Quod vero ieiunium sigillum Evangelii esse afferat, valde hallucinatur; nondum enim scriptum erat, nondum prædicatū Evangelium, nedum obsignatū.

§. 12. Denique peculiari modo nos Caluinus accusat, quod meritum ieiunio tribuamus, l. 4. inst. c. 12.

§. 13. [Alterum malum huic affine summo opere cauendum est, ne pro opere meritorio, aut specie diuini cultus censeatur. Nam quæ sit res per se media, nec quicquam habeat momenti, nisi propter eos fines in quos respicere debet, perniciosissima superstitio est, confundere cum operibus a Deo mandatis, & per se necessariis, non alio respectu. Tale fuit olim delirium Manichæorum: quos dum refellit Augustinus satis clare docet, ieiunium non nisi ab iis quos dixi finibus æstimandum, nec Deo aliter probari nisi eo referatur. Tertius error non adeo quidem impius, periculosus tamen, tanquam vnum ex præcipuis officiis morosius acrigidius exigere, ac immodicis encomiis sic extollere, vt homines se aliquid eximium fecisse putent quum ieiunauerint.]

Respondeo. De bonorum operum merito, alios ieiunii alio esse, & ex aliis scripturis locos. Est enim hoc ieiunium quod est cum meritum.

Quinquagesima Græcorum eadem, cum quadragesima Iudeorum.

Socrati non credendum facile.

Magna Christi satisfactio non ciuitate sedata.

cum aliis operibus commune. Vno verbo rem absol-
uam. Sacrate virginis nuptias coaquare, aut amore casti-
gandi corporis, abstinentibus à vino, vel carnibus, nil credere
meriti accrescere, non hoc Christiani, sed Ioviniani est. Aug-
ustinus de dogmat. Eccles. c. 67.

Ieiunium
ex sententia
Caluini
præceptum
est, aliqui
esse ihe-
roponia.
Ieiunium an cultus Dei sit? nec ne? forte si nos illi
velint intelligere, controuersia finem habebit. Nam
primo negat Caluinus, esse opus à Deo præceptum: nos in
genere præceptum in concedimus, ut Aug. in Ep. 86. ad
Cassianum. Caluinus ex ipso conuincimus. Cate-
chismus, inquit, de ieiuniis in genere non loquitur, quorum vi-
sum frequentior inter nos usus, (modo idem purus) foret. Si
optat usum, igitur præceptum agnoscit: Nam usus si-
ne præcepto apud illos iherosolymitanos, voluntarius, &
Deo ingratius censetur cultus. Ieiunium igitur ex se se
ac natura res media est, ut est esus; Virtutis vero exer-
citiū est, cum bonum finem habet, ad ieiunandum
igitur à variis virtutibus impellimur. Temperantia,
obedientia, religio, castitas, poenitentia ieiunationem
præscribunt. Si ieiunas, quia te voto obstrinxisti, cul-
tus Dei est ieiunium, quia perfoluere votum est actus
religionis. Si ieiunas, ut carnis libidinem extinguas,
castitatis opus est ieiunium, & cultus Dei, sed gene-
ratim sumptus, quemadmodum omnium virtutum
opera Dei cultus sunt. Si ieiunas, quia Deus præcepit,
obedientia est, insignis Dei cultus. Si ideo quia Magi-
stratus, vel Ecclesiasticus, vel civilis mandauit: ita
quoque obedientia est. Obediendum est magistratui,
Rom. 13. 1. Insanit igitur quisque verum & Christia-
num ieiunium Dei cultum negat: Cultum inquam,
vel stricte acceptum, si ex religionis imperio, norma-
que procedit, vel in genere, si ab alia qualibet virtute
ad corporis piam castigationem moueamur. Ita ergo
à cibis abstinendum est, ut potiorē rationem vitæ
spiritualis habeamus, quæ de re eleganter, & neruose
Chrysostomus passim disputat. Hom. 1. in Gen. & 3. ad
populum Antioch. item hom. 4. 6. 10. 18. Qui ergo ista
vitamus, quæ aliquando licent; inprimis peccata fugiamus,
quæ omnino nunquam licent. Itaque si volumus bene ieiunare
à cibis, ante omnia ieiunemus & à vitiis.

Ieiunium
cultus Dei.

Virtus ie-
iunio sit co-
mes.

Præstat ri-
gide exige-
re, quam
nulla iei-
unia.

Denique tertius error; scilicet, morosius exigere iei-
unia, minor est illo, qui nulla exigit, nisi cum nihil
quod edas, superest, ut supra vidimus fecisse Illyrici.
Nec multum abesse videtur Melanchthon. Duplex
ille ieiunium facit. Primum cum sobrie sumitur cibus. Al-
terum cum nihil omnino, vel parum admodum sumitur. Eius
causas tres adfert: Si deest cibus, si deest appetitus, si fasti-
dium omni cibi fecit moror. Quæ si rata sunt, verendum
non est, ne Caluiniani in exigendo ieiunio sint moro-
si. Imo dolendum eos in deferendo ieiunio tam
esse faciles.

VERSUS 3.

Et accedens tentator dixit ei. si filius
Dei es, dic ut lapides isti panes
fiant.

QUESTIO I.

Quando tentator accessit?

Tentator
occasione
visus ac-
cessit.

§. 1. Origenes hom. 29. in Lucam, totos quadra-
ginta dies noctesque tentasse exitum. Ple-
tiq; nunc primum accedere, opportunam sibi Chri-
sti famem arbitratum. Quæ enim parte infirmum pu-
tabat Christum, irripit, circumiecit at dies omnes ut
leo, aditum frustra scrutatus, nunc aduersa, periculo-
sa, & maleuada fame, corporali specie accedens ten-
tat, ut si homo sit, ad peccandum inducat, si Deus, id
ipsum cognoscat. Audierat voce u polt baptismum
de eo testantem, t. si moniumque Ioannis, mirabatur
tot dies sine fame transactos; at nunc ubi more homi-

num grassari famem, succumque, & membrorum ex-
anitionem vidit, locum vulnei fore sperauit.

§. 2. Argumento sane valido cum aggreditur. Si fi-
lius Dei es, quid fame cruciaris? vere poterit a vera-
cem ostendere Baptistam. Panem ex lapidibus confice.
Hoc si non potes, cum magna sit, nec diutius tolera-
i possit fames, moriendum est. Hoc enim minatum esse
non obscure colligitur ex responso Christi. Non in solo
pane viuit homo. Quod è diametro non opponitur nisi
illi propositioni. Solo pane iam viuere potes, aliqui inedia
moriens. Poruit sane luculentam sibi mentem versis in
dapes faxis construere, verum sapientia, pietate, scrip-
tura hostem vincere maluit. Fidem igitur Christi op-
pugnauit. Nec tam en hoc impedit, quo minus verum
sit, & sit quod multi veterum dixerant, etiam ad gulam in-
citasse Dominum. Fallo igitur pascos interpretes ac-
cusat Caluinus. Hic etiam parum firmis argutis luserunt
veteres, primam enim tentationem dixerunt esse gulam, alteram
ambitionis, tertiam auaritia, sed ridiculum est ad gulam in-
periem referre, si quis famelicus cibum appetit quo natura sa-
tisfaciat. Porro quas in pane lautitias fugient, ut nimis deli-
catus censeri debeat, qui siccò pane, vixit, contentus est.

Errat omnino Caluinus, dum existimat eadem oc-
casionem non nisi ad vnum crimen demonem posse
impellere, de fide, & perfidia, de gula tentabat esu-
rientem; imo vero id agebat, ut nimio esca desiderio
ad impatientiam, desperationem, numenque tentan-
dum concitaret. At ridiculum est in pane gulam esse.
Imo norat mille artifex, nimio appetitu lenticula Esau
vendidisse primogenita: & in cibario etiam pane
cupiditatis impetum extra orbitam ferri posse. Quod
multi Patrum docuerunt, & magistrum suum Pareus
docere posset. Lenticulam coxit Iacob, vile legumen, vehem-
ens eius desiderium habuit Esau, ut etiam nomen inde inue-
niret. inquit in c. 25. Gen. v. 30. Pareus, & v. 34. Præstat
intemperantia gula, quod famis impatiens tam auide pulicu-
lam rufam appetit, quasi in patris culina ossulam habere non
possit. Cur non igitur Christum de gula, in appetitio-
ne panis in deserto tentaret, qui Esauum in opulenta
domo, inter varia cibarium genera in certamine de-
coctione rufam ducit?

Nec obstat Christi responsio; nam de fide & spe in
Deum respondere potuit; quia ad grauius malum
perfidia, quam gula tentatio tendebat. Rectissime
vero de gula tentantem reiecit. Quasi dicat. Nihil o-
pus est hic Deum tentare, aut lapidum metamorphosi fide, & si
esca querere, viam de omni quod Deus decreue-
rit. Deo curæ erit mea temperantia, non sum moræ
impatiens, nec profani imitator Esau. Eodem ergo
clypeo vtrunque telum Christus reiecit: nam se in
Deum sperare ostendit, cuius potentia non sit pani
alligata, & superesse sibi tolerantiam ad inediam laui-
tiam quam diu Deo visum fuerit, fortiter, hilareque
ferendam. Itaque viuere hominem dicit ex omni ver-
bo, על כל בורא פי יורה, super omni quod egreditur
de ore Dei, hoc est, quocumque hominem Deus vitam
propagare iusserit, id illi panis instar est, Deut. 8. 3. De
omni homine scriptura loquitur. Non agitur hic de
verbo Dei, seu doctrina sacra, sed decreto Dei, à cuius
nutu vita pendet, & qui creaturas quas fecit, sustentat.

§. 3. Hic etiam occasionem calumniandi Caluinus
veritatis Satan arripit. [Vnde etiam colligimus, Papi-
stas, quasi facta cum Satana pactione, animas crudeli-
ter exponere eius libidini ad interitum, quum Scri-
pturam maligne suppressantes, Dei populū spoliant
suis armis, quibus solis salutem suam tueri poterant.
qui vero armaturam istam sponte abiiciunt, nec se in
Dei schola assidue exercent, digni sunt qui singulis
momentis à Satana iugulentur, qui se inermes pro-
dunt. Nec sane alia ratio est, cur tam impotenter gra-
setur Satan, & passim tam multos abripiat, nisi quia
eorum